

Teatripublik kipub kombeid unustama. „Kõrval istunud inimesed tegid purjus naisisikule märkusi – ei midagi!“

Telefoniekraani vaatamine, matsutamine, joomasena kohale ilmumine, kommenteerimine – see kõik võiks teatrimajast väljapoole jääda, sest rikub saalisviibijate elamuse.

Osa teatripublikust ei pane oma helisema hakanud telefoni kinni, vaid teevad näo, nagu see poleks nende oma. On juhtumeid, kus õpilased lukustavad end pika balletietenduse ajal tualetti ja õpetaja asemel ajavad neid taga saaliteenindajad. Lugematu hulk inimesi vaatab etenduse ajal hoopis telefoni ja ümbrus neid ei huvita. Eesti teatrites on sääraseid juhtumeid ilmselt ette tulnud pea igal teatrisõbral ja see suundumus süveneb. Küll ilmselt on veel „arenguruumi“ Londoni teatris käinud meheni, kes keset Hamleti kuulsat monoloogi sülearvuti avas ja meilidele vastama hakkas. Kuid kõigest lähemalt.

Möödunud nädalal, 12. jaanuaril jõudis Estonia kontserdisaalis 27. korda publiku ette Eesti Draamateatri, ERSO ja Eesti Kontserdi ühisprojekt, Tiit Ojasoo lavastatud „Macbeth“. Esimese vaatuse lõpus dervižite keerutamise ajal hakkasid vaatajad etendust filmima, nagu seda tehakse kontserdil. See seadis näitlejad väga ebamugavasse olukorda, kommenteeris lavastuse produtsent Elo-Liis Parmas LP-le. Siinkohal täpsustaksin, milline on „Macbethi“ lavakujundus ja osatäitjate asetus: lava läbib kontserdisaalis peaaegu kogu saali nn sirge teena, näitlejad mängivad publiku keskel, käies inimestest lähedalt mööda. Laval on ainult orkester. Seega, kui mõni vaataja tõstab käe telefoniga üles ja hakkab toimuvat filmima, on seda lavalt väga hästi näha. Ei aidanud seegi, et lavastuse alguses – nagu teatris kombeks – paluti telefonid ära panna ja keelati igasugune filmimine. „Inimesed ei mõista, et nende pisike mobiil on pimeduses nähtav saali teise otsa.“

Teatrid publikuga hädas

Näib, et teatrid on külalistega üksjagu hädas. Sellest ajendatuna avaldati möödunud aastal ka pöördumine „Märka, et oled teatris“, mis oli mõeldud peamiselt laste- ja noortelavastuste publikule. Selle eesmärk oli tuletada meelde „teatrikülastuse elementaarsed tõed ning tõsta esile viisaka ja austava käitumise olulisust teatrisaalides“. Pöördumisele kirjutas alla kümme teatrit,

epl.delfi.ee

Tallinna Linnateater
Eesti Draamateater
Endla teater
Rahvusoper Estonia
Teater

teiste seas rahvusooper Estonia, Eesti Draamateater ja Ugala. Suurimat peavalu valmistab nii publikule kui ka näitlejatele telefon, mida sageli kotist välja võetakse (eeldusel, et see üldse on sinna pistetud). „Inimesed ei mõista, et nende pisike mobiil – ka siis, kui selle valgus on maas – on pimeduses nähtav nii saali teise otsa, alt üles rõdudele kui ka lavale,“ kommenteeris rahvusooper Estonia kommunikatsioonijuhi Marion Leppik.

„Saaliteenindajad on valvsad ning sekkuvad viisakalt, kui märkavad probleemi. On inimesi, kes saavad aru ja vabandavad, aga leidub ka neid, kes hakkavad vastu vaidlema, leides, et neid on asjatult segatud.“

Toimetusega vestelnud teatrihuviline Juta* näiteks rääkis, et käis sedasama „Macbethi“ vaatamas, kuid ei saanud lavastusest mingit elamust, sest tema läheduses istunud kaks noort veetsid terve etenduse mobiili vaadates. Keegi täiskasvanutest neid keelama ei kippunud. Samal etendusel nuusanud üks mees traagilise stseeni ajal, kus ema ja laps tapetakse, nii pikalt ja valjusti, et kogu saal kaikus.

Probleem ei seisne vaid helendavas ekraanis, ka vibreeriv telefon – olgugi et n-ö vaikseks pandud – häirib kaaspublikut. Rääkimata telefonist, millel on hääl maha keeramata. „Eriti nunnud on need teatrikülastajad, kes oma telefoni helisema hakkamisel ei pane seda kinni, vaid teevad näo, nagu see poleks nende oma,“ kommenteeris Mari*. „Seda olen näinud vähemalt kahel korral. Siis arvavad mõned, et kui telefon on hääletu peal, ongi kõik korras – aga samas on nad sisse jätnud vibratsiooni, mis piniseb peaaegu sama häälekalt.“

Ka unustatakse, et teatris on filmimine keelatud. Näiteks räägib teatrisõber Laura*, et kui ta käis Riias ooperit kuulamas, istus tema kõrval Eesti tuntud telenägu, kes tõusis keset etendust püsti ja sirutas käe filmimiseks välja.

„Ooperisse on tulnud suusatamiseks sobivas riietuses, plätudes või nabapluusis.“

Ebasobiv riietus

Rahvusooper Estonia kommunikatsioonijuhi Marion Leppiku sõnul võib peale telefonide kasutamise publikut häirida ka mõne inimese üldine lugupidamatu käitumine teatris. „Näiteks kui ooperisse on tulnud suusatamiseks sobivas riietuses, plätudes või nabapluusis,“ sõnas ta. „Või kui vaheaja saabudes või enne etenduse lõppu hakatakse ebaviisakalt välja trügima, vahel lausa pooljoostes.“

Suurimaid probleeme olevatki lastele sobivate lavastuste ajal. „Siis on etenduse ajal tavapärasest veelgi enam jututavaid inimesi, teatrisaalis söömist-joomist, garderoobinumbritega kolistamist, pildistamist-filmimist või sagimist,“ lisas Leppik. Tihtipeale on ka etendusele tulnud õpetajad telefoniga hõivatud. „Suurt muret valmistab õpetajate ignorantsus ja mõttekäik, et nemad ei pea lapsi korrale kutsuma, kuna teatris on selleks olemas saaliteenindajad,“ kommenteeris ta.

Leppik meenutas, et kord tõi õpetaja oma klassi vaatama balletti „Korsaar“, selgitamata enne lastele selle sisu ja balleti kui žanri olemust. „Teise vaatuse eel keeldus osa lapsi saali tagasi minemast,“ sõnas ta. „Osa lukustas end tualettidesse ning mõned peitsid end keldrikoridoridesse. Mures saaliteenindajad ajasid lapsi taga ja keelitasid saali naasma, samal ajal läks õpetaja rahulikult tagasi saali balletti vaatama.“

Leppikul oli kohe ka teine näide võtta: kord tulnud väikesed Ida-Virumaa koolijütsid „Pipit“ vaatama. „Lastel oli raske eestikeelsest tekstist aru saada ning ilmselt ei oldud kursis ka käitumisreeglitega,“ ütles ta. „Lapsi hakkasid keelama ja korrale kutsuma nii saaliteenindajad kui ka teiste koolide õpetajad, samal ajal kui nende lastega kaasa tulnud õpetajad olid läinud istuma tahapoole, et rahus etendust vaadata.“

Eksivad ka täiskasvanud

Aga kõike ei saa ka laste kaela ajada, käitumisreeglite vastu eksivad täiskasvanudki. Anne* sõnas, et istus „Macbethi“ esietenduse ajal ruudulises särgis mehe kõrval, kes võttis kohe alguses kommipaki lahti, et kogu ülejäänud aja selle kallal krõbistada.

Kommist ehk hullemgi on alkoholiga liialdamine. Kadri* meenutas, kuidas ta käis mullu sügisel Endla Küünis ühel esietendusel. „Istekoht oli üsna taga, kuid minu õnnetuseks oli tagapool veel paar rida, kus paari inimese käitumine jättis soovida,“ lausus ta. „Kohe, kui oma kohale istusin, tajusin, et mu selja taga kõnelevad mees ja naine ebaloomulikult ja pisut liiga valjul häälel. Alkoholihaisu ma otseselt ei tundnud, nende joobeaste selgus hiljem.“

Kui tuled kustusid, alanud etendus ka Kadri selja taga.

„Esimeses stseenis sisenesid mitu näitlejat ruumi, üks meestegelane viskus laval olevale diivanile,“ rääkis ta. Seepeale kostnud naine tagareas: „Näe, viskas end kohe pikali!“ Sellele olevat järgnenud pidev arutlemine, kommenteerimine ja muu

mulin. „Loodan väga, et vast see kõik siiski laval olevaid näitlejaid ei seganud, olid nad ju piisavalt kaugel. Minu kõrval istunud inimesed tegid purjus naisisikule märkusi – ei midagi.“ Kadri aga lasknud lähitulevikule mõeldes silmadega üle saali ja leidis vaba koha neli rida eespool. „Sinna ma ka vaheajalt tulles suundusin,“ lisas ta.

Kuigi teise vaatuse alguses tundus, et umbes 55–60 aasta vanuses purjus paarike oli koju magama läinud, see nii siiski polnud. „Kui teine vaatus oli kestnud umbes kümme minutit, läks uks lahti ja sealt nad teineteist toetades ja tuikudes trepist üles tulidki. Künis asub trepp istujate kõrval, nii et see toimus kõigi silme all. Väga omamoodi viisil kõlas see kõik küll isegi kokku laval nähtud traagilise armastuslooga, kus samuti alkoholitarbimine oli normaalsus,“ üritas Kadri siiski kogemust musta huumori võtmes näha.

Teatrisse minnes peaks silmas pidama sedagi, et kodus ei peaks lõhnaõli piserdamisega hoogu minema. „Teatris oli kord tõeline piin istuda inimeste taga, kellest meespool oli end ämbritäie parfüümiga üle valanud,“ ütles Mari*. „Vaatasime esimese vaatuse ajal välja vabaks jäänud kohad ja istusime teiseks vaatuseks ümber, sest seda lõhnalaviini välja kannatada polnud võimalik.“

Sülearvutiga „Hamletit“ vaatama

Näiteks pidi Briti näitleja Andrew Scott Londonis Almeida teatris mängides katkestama „Hamleti“ monoloogi „Olla või mitte olla“ (roll, mille eest ta sai 2018. aastal Briti teatriauhinna Olivier’), sest üks vaataja otsustas avada oma kaasa võetud sülearvuti ja hakata meilidele vastama.

Scott rääkis taskuhäälingusaates „Happy Sad Confused“, et pärast etenduse vaataja arvuti avamist peatas ta oma monoloogi, ja kuigi teised arvasid, et võiks jätkata, vastas ta: „Mitte mingil juhul.“ Scott meenutas, et vaikis pikalt, kuni arvutiga mehe kõrval istunud naine, kellele Scotti arvates mees kirju saatiski, noomis teda, mispeale pani mees rüperaali ära. Scotti teatel ei tundunud, nagu oleks mees tehtut mingilgi määral kahetsenud.

The Timesi teatel pole see ainus kord, kui teatrietiketi vastu on jämedalt eksitud. Üks Briti näitleja oli hädas sellega, et inimesed sõid tema etteaste ajal lavastuses „Kes kardab Virginia Woolfi?“. Etteheide viis selleni, et 2017. aastal keelas Harold Pinteri teater inimestel saali toidu kaasa võtmise.

Samuti Hamletit kehastanud Benedict Cumberbatch palus teatripublikul end mitte filmida, sest pidevad punased tuled on piinlikud. Keira Knightley oli aga 2015. aastal esimest korda Broadwayl esinedes hädas sellega, et keset lavastuse „Thérèse Raquin“ etendust paluti publiku seast ta kätt.

Publiku kehva käitumise üle on nurisenud ka näiteks Hugh Jackman, Daniel Craig ja Kevin Spacey.

Parfüümiga võiks hoogu pidada

Sellega, et parfüümiga tasuks piiri pidada, räägib ka Linnateatri kommunikatsioonijuht Kadi Sink. „Kui pisikesele pindalale satuvad lähestikku istuma mitu tugevalt lõhnastatud külastajat, olgu parfüümid kuitahes head, võib see kaaskülastaja teatrikogemusele suurt mõju avaldada,“ jutustas Sink. „Mitte, et asi oleks kuidagi traagiline ja et teatrisse tulles ei peaks külalised end lõhnastama, aga kui midagi meenutada, siis ehk seda, et piisab ka vähesest.“

„Ega seda vist enam koolis ega kodus paljudele mainita, et teistest ei mööduta tagumikupoolega.“

Etiketikoolitaja ja raamatu „Etikett ja head kombes kogu perele“ autori Erika Kolbakovi sõnul tagab hea kogemuse ainuüksi see, kui varud teatrisse minekuks aega. „Etendusele peab jõudma piisavalt vara, arvestades ajaga, mis kulub garderoobis, seejärel enda korrastamisele, kava ostmisele, saalis liikumisele. Hiljemalt viis minutit enne etenduse algust tuleks kenasti oma kohal istuda,“ rääkis ta.

Mari* sõnul on omaette teemaks oma istekohale minek ja reakaaslastest möödumine. „Ega seda vist enam koolis ega kodus paljudele mainita, et teistest ei mööduta tagumikupoolega,“ ütles ta. „Päris ebameeldiv on, eriti suuremat sorti inimese puhul.“ Sellega nõustub ka Kolbakov, kelle teatel peab alati mööduma teistest küllastajatest suunaga nende poole: „Nii tekib vähem ebamugavusi ja tagumist poolt ei ole vajalik presenteerida.“ Möödudes on viisakas vabandada. Ja kui jõuad oma kohale, on Kolbakovi sõnul hea tava kõrvalolijaid kerge naeratuse ja peanoogutusega vaikselt tervitada.

Kolbakov meenutab, et teatris peab mobiili välja lülitama või kasutama hääletut režiimi, vibratsioon ei sobi. „Ei tohiks vaadata ka telefonikella ega saata sõnumeid, kuna ekraani valgus segab teiste tähelepanu,“ ütles ta. Vajalikule kõnele või sõnumitele saad vastata vaheajal, seda eelistatult saalist väljas.

Etenduse ajal ei vestelda

Kolbakovi sõnul ei vestelda ega kommenteerita etendusele ajal omavahel laval nähtut-kuuldut. „Selleks on mõeldud vaheaeg,“ ütles ta. Kui keegi seda ikkagi teeb ega reageeri viisakale kehakeelemärguandele, võib vaikselt häälel öelda: „Vabandage, ma ei kuule laval toimuvat.“ Kadi* meenutab siinkohal, et hiljuti tegi ta ka ise teatris märkuse tema selja taga istunud keskealiste inimeste kolmikule suures Kaja kultuurikeskuse saalis. Kadi usub, et ilmselt andis märkuse tegemiseks julgust juurde asjaolu, et populaarset krimitrillerit vaadates tekkis ühel hetkel hirm, et äkki lobisevad ka mõrvari nime välja. „Hämmastaval kombel jäigi seltskond vait ning sain kenasti edasi vaadata.“ Kadri julgustab inimesi senisest enam telefonis istuvale inimesele märkust tegema. Seda valdavalt ei tehta ja nii võivadki helendava ekraani taga „etendust nautivad“ külastajad arvata, et nende tegevus kedagi ei sega.

Kolbakov lisab veel, et kindlasti ei tohi laval toimuvat ilma eriloata pildistada või lindistada. „Enamasti on selline tegevus lausa ebaseaduslik.“

Kolbakovi teatel on eri tüüpi etenduskunstidel välja kujunenud oma etikett. Üldiselt on soovitatav hoida aplaus iga etteaste lõpuossa. Ooperis aga eeldatakse pisut teistmoodi lähenemist: aplodeerima ei peaks enne pala lõppu ning on õige aeg seda teha siis, kui dirigent astub poodiumile. „Tihtipeale annavad sellest märku nii dirigent kui ka muusikud ise, langetades käed või pillid, kergelt pead noogutades, naeratades,“ rääkis ta.

„Daam vahetab alati saapad kingade vastu – ema saab tütrele head eeskju näidata.“

Üksjagu poleemikat tekitab seegi, millises kostüümis võib teatrisse minna. Kunagi oli igaühel kott kingakestega kaasas, mis vahetati lavastuse lõppedes garderoobis saabaste vastu. Kolbakov soovib seda praegugi. „Viisakas inimene ei kannu teatris või kontserdil dresse-tosse ega vanu kulunud teksapüksekampsuneid, vaid teeb teadlikumaid valikuid,“ rääkis ta. „Lisaks vahetab daam alati saapad kingade vastu – siinkohal saab ema tütrele head eeskju otseselt näidata.“

Kuigi Kolbakovi sõnul pole nüüdisajal teatrisse minekuks enam rangeid riietumisnõudeid kehtestatud, näitab viisakas välimus üles austust lavastajate ja näitlejate vastu. „Rõivavaliku määrab keskkond, näiteks mida klassikalisem teatrimaja, seda rohkem tuleb rõhuda elegantsusele,“ jutustas ta. „Kahjuks võib peaaegu igal üritusel kohata külalisi, kes on kas ala- või üleriietunud: üks

on tulnud justkui toidupoodi, teine ballile.“

*nimed muudetud, kuid toimetusele teada

Andrew Scott oli sunnitud Londonis etendust andes katkestama „Hamleti“ monoloogi „Olla või mitte olla“.

Probleemiks võib osutada ka keele mitteoskamine. Oli juhus, kus Ida-Virumaa koolijütsidel oli „Pipi“ eestikeelsest tekstist raske aru saada ning kahjuks ei oldud kursis ka käitumisreeglitega.

Vahel jätab kooliõpetaja eeltöö tegemata ja toob lapsed mitte eakohast lavastust vaatama. Näiteks balleti „Korsaar“ teise vaatuse eel lukustas osa lapsi end end tualettidesse ning mõned peitsid end keldrikoridoridesse. Mures saaliteenindajad ajasid lapsi taga.

"Macbethi" trupp sai ebameeldiva kogemuse osaliseks, kui teatripublikust osa kukkus keset etendust nähtut filmima.

Ära ole tüütu ja pane telefon käest. Teatrid on helendavate ekraanidega järjest enam hädas.